

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XII

BELGRADE 1981

<http://www.balkaninstitut.com>

Драгутин Мићовић, КРАЈИШНИЧКА ВПИКА, Балканолошки институт САНУ, Посебна издања, књ. 10, Београд 1980, 182 стр.

Монографија Д. Мићовића је плод његовог вишегодишњег истраживачког рада, најпре самостално а онда и у оквиру студијског пројекта Балканолошког института *Хајдуци у умотворинама народа југоисточне Европе*. У том контексту она је писана синтетички и представља значајан прилог литературе о епизи јужнословенских и балканских народа.

Епске песме о крајишницима — јунацима муслиманске епике, по зору на хајдучке и ускочке песме, аутор сврстава у засебну целину целокупне српскохрватске народне епске поезије. С друге стране, он их посматра као посебан феномен песничког настајања, развоја и даљег уобличавања и ширења ове епике у оквиру узајамних односа и културних веза народа југоисточне Европе. У том погледу посебно се издваја ауторово историјско одређивање тематско-садржинске основе најзанимљивијих мотива, јунака и догађаја, који су могли да буду транспоновани у поезију, затим њихово преплитање са осталим песмама српскохрватске епике ранијег периода или, пак, оних песама које су се стварале као и песме о крајишницима. При том, с разлогом и документовано указује на специфичне околности развитка крајишничке епике.

Д. Мићовића, пре свега, интересује *Крајина као географско-историјски појам*. „Крајина, као и многе речи у нашем језику које са њом имају заједнички корен или основу, представљају стару словенску лексикку. Код нас се, од најстаријих времена, речи као крај, крајина, крајиште, крајишник и сл. везују за пограничне крајеве, жупе, насеља или некадашње границе”, вели аутор. То су они погранични предели у којима је било или је могло да буде повременог или сталног четовања, сукоба, трвења. Стога становници ових крајева имају особине увек спремних ратника.

На основу поузданих историјских података о граничним сукобима, Мићовић утврђује најзначајније догађаје, посебно у време кулминације крајишничког четовања у XVII веку. Ратовања на Крајини била су непресушна инспирација народном певачу да ствара ликове јунака чија етика прераста догађаје обичне хронике. Стога и закључак: „Крајишничка епика је и у умет-

ничком погледу тако уобличена да представља, попут хајдучких и ускочких песама, успешну сублимацију народног живота, одражава дух свога времена, али нам показује и сопствено усавршавање, колективну тежњу, не само стваралаца и певача него и слушалаца, да се оствари потребна лепота израза”.

И поред тога, поредећи поједине варијанте, аутор запажа да има успелијих и непотпуних, слабијих песама. У раду је, наиме, приказана целина бележења и објављивања крајишничких песама, пре свега у вези са њиховом мотивском структуром. Тако је уследио закључак да крајишничке песме имају својих специфичности, како у односу на ускочке и хајдучке тако и у односу на остале муслиманске песме на српскохрватском језику. Мићовић настоји да истакне те посебне особине: језик песме, устаљена места при описивању јунака и њихових поступака, уношење описа карактеристичних за живот у муслиманској средини, тежња да се ниже више догађаја, што се може тумачити и као тежња ка опширности. Све то, међутим, сматра аутор, не може јаче опорити чињеницу да се ускочке, хајдучке и крајишничке песме служе у основи истим поетским средствима „и да сам облик не може бити критеријум о томе да ли је нека песма крајишничка или не. Довољно је навести да крајишничке песме тзв. „жерцеговачког типа (по Шмаусу) и албанске крајишничке песме (kangë kreshnike) нису дуже од просечних хајдучких или ускочких песама. Стога садржај песама најбоље показује да ли је песма из круга крајишничке епике или није, а питање облика песама може само да допуни наша сазнања о крајишничким песмама” и уопште о јуначким народним песмама у уомном стваралаштву на српскохрватском језику, па и других јужнословенских и балканских народа. То је Мићовића и довело до тезе да крајишничке песме треба тако назвати по Крајишницима, као што су по хајдуцима неке јуначке песме назване — хајдучким, а друге по ускоцима — ускочким песмама.

Део своје студије Мићовић је посветио разматрању српскохрватске крајиш-

ничке епике и деостерачких албанских крајишничких песама. Поред помена Крајине и главних Крајишника, у албанској поезији налазимо доста сличности, посебно у погледу етичких норми које су, свакако, резултат узајамних веза и утицаја у прошлости, сматра аутор.

Своја истраживања и закључке, који су знатно проширили наша ранија знања о муслиманској епизи, Мићковић је

засновао на обилној грађи, на збиркама песама и рукописима, на расправама и зборницима. Тако је истраживачки поступак обогаћен низом илустративних примера из песама и литературе. Њиховом анализом проширене су временске и просторне координате крајишничке епике у контексту усменог књижевног израза балканских народа.

Миодраг Стојановић

“*Άγγελος Ν. Δευτεράος, Ο ΑΡΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΗΝ, Αθήναι 1979, 9-266 стр.*”

Ангелос Дефтереос, писац монографије о *Симболичној и мајичкој функцији хлеба, њи рођењу и смрти, код савремених Грка* заснива своја разматрања на досада необјављеној етнографској грађи прикупљеној од 1888. до 1977. године, која се чува у Архиву одељења за фолклор Атинске академије наука, чији је он сарадник.

Монографија има два главна дела, који садрже више одељака. Први је посвећен веровањима и обредима у вези са хлебом у вези са нероткињом, трудницом, породилом и новорођенчетом, а други — веровањима и обредима са хлебом у вези са смрћу, праћећи цео ток — од тренутка умирања, до укопа и помена током године.

Неплодност жене (нероткиње) проузрокују, по веровању савремених Грка, зли демони. Да би се заштитила од њих, она увек носи са собом комадић хлеба као хамајлију. Из истог разлога хлеб се жртвује извору да би се умилостивили зли демони који спречавају жену да зачне. Једном речју, сматрају Грци, велики је грех немати порода. Нероткињу нерадо прима сеоска средина. Од ње се не узима квасац да се замеси хлеб, а ни свештеник не прима од ње хлеб који се дели као нафора у цркви.

С друге стране, верује се да ће трудница одржати плод у животу и лако донети живо дете на овај свет ако увек носи са собом залогај хлеба ушивен у неки део одеће. Бесквасни хлеб, као повојница, дарује се мајци одмах после порођаја да би се она и дете заштитили од урока и злих демона. Новорођенчету се, из истог разлога комадић од овог хлеба зашије у

повој. Трећег дана по рођењу очекује се долазак „суђаја”, за које се припрема посебан хлеб. У неким крајевима Грчке овај хлеб се употребљава у извођењу једне пантомиме праћене посебном игром, за време које се у руци држи хлеб и при том позивају „суђаје” да се придруже играчима. По завршетку ове обредне игре хлеб се раскомада, а делови бацају у бунар, испред кућних врата или у море. Познат је обичај да се испече велики округао хлеб, пробушен на средини, кроз који се дете чим се роди провуче три пута, ради здравља. Прво дојење детета обезбеђује се посебним хлебом. Кад дете порасте и престане да доји, хлебом се жели да заустави мајчино млеко. Кад се дете разболи, пред њим се ломе специјално за то умешени хлеб. Овај хлеб меси седам жена. Један део од хлеба баца се на раскрсницу да би се зли духови, који су изазвали болест, вратили на место одакле су дошли. Кад дете наврши годину дана, испечени хлеб се стави на његова леђа. Док он пузи четвороношке, родитељи и сродници му проричу будућност.

У другом делу књиге аутор обрађује магијску и симболичну улогу хлеба у посмртним обичајима. На почетку разматра веровање по коме хлеб може да предскаже смрт. Постоји, међутим, и супротно веровање да хлеб може и да отера смрт. Чим неко умре одмах се испече хлеб од чистог пшеничног брашна. Овај хлеб у Грчкој има различите називе. Он се ломи изнад покојника, а други, мањи хлеб, ставља се покојнику у руке. Трећи хлеб се положи на место на коме је покојник издакнао. У другим крајевима Грчке бесквасни